

مصدق و حاکمیت قانون

کوروش احمدی

دیپلمات پیشین

در سالگرد درگذشت دکتر محمد مصدق نگاهی اجمالی به کارنامه او بی‌مناسبت نیست. تأکید مصدق بر حاکمیت قانون و اجرای قانون اساسی برجسته‌ترین و مهم‌ترین ویژگی ختمش‌ی سیاسی مصدق در تمام زندگی سیاسی او و مشا تمام دشمنی‌ها یا او حتی ۵۷ سال بعد از درگذشتش بوده است. از نظر مصدق حاکمیت قانون موکول به پیشرفت در پنج حوزه بود: ۱- اقتدار دولت مرکزی، ۲- تحقق نظام پارلمانی، ۳- اِعمال حاکمیت ملی، ۴- کنترل دموکراتیک نیروهای مسلح و ۵- مبارزه با فساد اداری و اقتصادی در سطوح بالای قدرت.

۱- اقتدار دولت مرکزی

از آنجا که حاکمیت قانون ایجاد یک دولت مرکزی قوی برای حفظ تمامیت ارضی کشور، جلوگیری از سرکشی و خودسری متنفذین محلی و امنیت راه‌ها را ایجاب می‌کرد، مصدق در نخستین دوره فعالیت‌های سیاسی و اجرایی‌اش به همراه دیگر مشروطه‌خواهان لیبرال تا مقطع آبان ۱۳۰۴ پشتیبان رضاخان (سردارسپه)، وزیر جنگ، برای ایجاد یک قشون کارآمد و برقراری امنیت در سراسر کشور بود. او که در زمان کودتای اسفند ۱۲۹۹ والی فارس بود، با کودتا و رهبر سیاسی آن یعنی سیدضیا مخالفت واز کارکناره‌گیری کرد.او پس از سقوط سیدضیا، عضویت در کابینه قوام‌السلطنه را که عضو دیگرش سردارسپه بود، پذیرفت. مصدق با دیگر طیف‌های سیاسی که برقراری امنیت و تمرکز را اولویت اول می‌دانستند، هم‌نظر بود. در این چارچوب، مصدق در مقام وزیر مالیه دولت قوام (خرداد-دی ۱۳۰۰) در نخستین بودجه منظم و مدون تاریخ ایران که تقدیم مجلس کرد، بیش از ۴۵ درصد بودجه (۹ میلیون تومان از کل درآمد حدودا ۱۹ میلیونی کشور) را به وزارت جنگ اختصاص داد. (بهار، ج. ۱، ص. ۳۰۶) بعد از استعفا و قهر رضاخان و عزیمتش به بومهن در ۱۸ فروردین ۱۳۰۳ که در پی شکست پروژه جمهوری‌اش و ابراز بی‌اعتمادی احمدشاه به او انجام شد، مصدق این بار به عنوان نماینده مجلس پنجم، یکی از اعضای اصلی یک هیئت ۱۲نفره مجلس بود که به بومهن رفت و رضاخان را به تهران برگرداند. (بهار، ج. ۲، ص. ۸۲). مصدق همچنین در سخنرانی تاریخی‌اش در ۹ آبان۱۳۰۴ در مجلس پنجم که در مخالفت با حرکت رضاخان به سمت سلطنت مطلقه ایراد شد، نخست از «عقیده‌مند» بودن و «ارادت» خود به «قای رضاخان پهلوی» گفت و تأکید کرد «اینکه ایشان خدماتی به مملکت کرده‌اند، گمان نمی‌کنم بر احدی پوشیده باشد» و به‌ویژه از تأمین امنیت توسط او تمجید کرد. (مکی، نطق‌های تاریخی، ص. ۱۳۸)

۲- تحقق نظام پارلمانی

سخنرانی ۹ آبان ۱۳۰۴ مصدق بر مبنای باور او به مشروطه سلطنتی استوار بود. او با تأکید بر اینکه «کاملا از سلاطین قاجار مایوس هستم، زیرا آنها در این مملکت خدماتی نکرده‌اند... من مدافع این‌طور اشخاص نیستم»، تکلیف خود را با قاجاریه روشن کرد. او سپس درباره اصل مطلب یعنی شاه شدن رضاخان گفت: «آیا امروز در قرن بیستم هیچ‌کس می‌تواند بگوید یک مملکتی که مشروطه است، پادشاهش هم مسئول است...؟ ایشان پادشاه مملکت می‌شوند؛ آن هم پادشاه مسئول. هیچ‌کس همچو حرف نمی‌تواند بزند و اگر سیر قهقرازی بکنیم و بگوییم پادشاه است رئیس‌الوزرا و حاکم بر همه چیز است، این ارتجاع و استبداد صرف است... بنده اگر سرم را ببرند، تکه‌تکه‌ام بکنند و آقا سیدیعقوب هزار فحش به من بدهد، زیر بار این حرف‌ها نمی‌روم...» این سخنرانی نقطه شروع تعارض او با شاهان پهلوی بود. مصدق معتقد بود: «حکومت زور و قلدری ممکن است یک شب یا حتی چند سال به مردم نانی بدهد، ولی تا خود مردم نتوانند در امور اجتماعی دخالت کنند، هیچ‌وقت صاحب نان نمی‌شوند (مجلس شانزدهم، ۶ تیر ۱۳۲۹). درستی این گزاره بارها اثبات شده است. خودکامه‌هایی مانند هیتلر، استالین، صدام، قذافی و... اگر چه در دوره‌هایی منشأ سازندگی و رشد اقتصادی سریع و کم‌تظیری شدند، اما نظام‌هایی محکوم به فروپاشی بودند. مصدق برداشتی دموکراتیک از قانون اساسی مشروطه و منطق بر الگوی سلطنت‌های مشروطه اروپایی داشت. او با وجود مخالفتش با دخالت انگلیس در امور داخلی ایران، پیوسته نظام سیاسی آن کشور را تحسین می‌کرد و آن را الگویی برای همه نظام‌های پارلمانی می‌دانست.

<div><div>📅</div><div>یکشنبه ۱۳ اسفند ۱۴۰۲</div></div>
<div><div>📅</div><div>۲۲ شعبان ۱۴۴۵</div></div>
<div><div>📅</div><div>۳ مارس ۲۰۲۴</div></div>
<div><div>📅</div><div>سال بیست‌ویکم</div></div>
<div><div>📅</div><div>شماره ۴۷۸۶</div></div>
<div><div>📅</div><div>۱۵۰۰۰ تومان</div></div>
<div><div>📅</div><div>۱۲ صفحه</div></div>

در «شرق» امروز می‌خوانید: عملکرد مجلس یازدهم و انتظارات از مجلس دوازدهم در گفت‌وگو با نمایندگان • رئیس صداوسیما پیگیری می‌کند؟ استفاده غیرمجاز از یک نابینا

گزارشی از **صورت بندی وضعیت جدید اصولگرایان** بعد از نتایج نخست انتخابات

قالیباف به چه کسی باخت؟

گزارش تیرت یک‌را در صفحه ۲ بخوانید

«شرق» اعلام آمادگی ایروان و آنکارا برای عادی‌سازی کامل روابط را بررسی می‌کند

تهران و معادلات قفقاز

عکس Gettyimages

عبدالرحمن فتح‌اللهی، روز جمعه وزرای خارجه ارمنستان و ترکیه در مجمع دیپلماسی آنتالیا برای عادی‌سازی کامل روابط میان دو کشور اعلام آمادگی کردند. به نوشته ایسنا، وزارت امور خارجه ارمنستان اعلام کرد «آرارات میرزویان» وزیر خارجه این کشور و «هاکان فیدان» وزیر خارجه ترکیه در نشست دیپلماتیک آنتالیا آمادگی خود را برای عادی‌سازی کامل روابط اعلام کردند. در بیانیه وزارت خارجه ارمنستان آمده است، در این دیدار، روند عادی‌سازی روابط میان ارمنستان و ترکیه مورد بحث واقع شده و همچنین بر سر آمادگی برای دستیابی به عادی‌سازی کامل روابط توافق و درباره گام‌هایی محکم در این راستا رایزنی شد. ۱۸ نوامبر ۲۰۲۳ (۲۷ آبان ۱۴۰۲) بود که نیکول پاشینیان، نخست‌وزیر ارمنستان در جریان نشست مجمع پارلمانی سازمان امنیت و همکاری اروپا در شهر «ایروان» اعلام کرد که ارمنستان در حال گفت‌وگو با ترکیه است. به گفته پاشینیان، «علی‌رغم عدم پیشرفت در برقراری روابط دیپلماتیک، ما پیش از این هرگز چنین گفت‌وگوی فعالی نداشته‌ایم. عادی‌سازی روابط بین ارمنستان و ترکیه عاملی حیاتی برای چشم‌انداز راهبرد محیطی صلح‌آمیز و در حال

توسعه در قفقاز جنوبی است». نخست‌وزیر ارمنستان ابراز امیدواری کرد که موضوع بازشدن مرز این کشور (ارمنستان) و ترکیه به روی اتباع کشورهای ثالث و دارندگان گذرنامه دیپلماتیک در آینده نزدیک حل شود. اگرچه پاشینیان اذعان داشت که این یک گام بسیار نمادین خواهد بود، اما وی تأکید دارد که ارمنستان و شخص او آماده هستند، مسئولیت لازم را برای رسیدن به این هدف بر عهده بگیرند. روابط ترکیه و ارمنستان به دلیل کشتار ارمنه در جنگ جهانی اول که در دوره امپراتوری عثمانی روی داد، تیره شد؛ جنایاتی که از زاویه دید ایروان، «نسل‌کشی» است و در مقابل آنکارا از اساس، نسل‌کشی را رد می‌کند. ترکیه سال ۱۹۹۳ مرز خود با ارمنستان را به نشانه همبستگی با جمهوری آذربایجان در درگیری با ارمنستان بر سر منطقه قره‌باغ بست. در دسامبر ۲۰۲۱، ارمنستان و ترکیه فرستادگان ویژه‌ای را برای عادی‌سازی روابط خود منصوب کردند.

تهران در کجای معادلات عادی‌سازی روابط ایروان-آنکارا قرار دارد؟ جلال ناصری، تحلیلگر ارشد حوزه اوراسیا در قفت‌وگویی که با

یادداشت

اصلاح امور است، یا باید از خیر گزارشگری بگذرد و متعرض حاشیه امن مفسدان نشود، یا با پذیرش خطر محکومیت به حبس یا جریمه نقدی به‌اصطلاح با سر‌نوشت خود بازی کرده و آرامش روحی خانواده‌اش را فدای مصالح عالیه اجتماعی کند.

گزارشگری فساد فعالیتتی است که در سه مرحله انجام می‌گیرد:

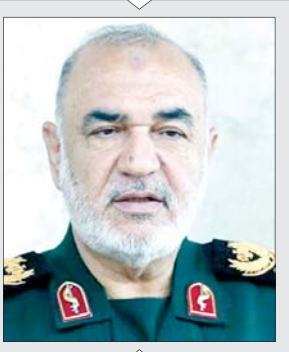
۱ – جست‌وجو و گردآوری اطلاعات درباره فعالیت شبکه فساد

۲ – ارزیابی و برآورد ابعاد فساد که شکل گرفته است

۳ – ارائه گزارش پرونده به افکار عمومی

سردار سلامی تأکید کرد

تقویت امدادرسانی به مناطق سیل‌زده سیستان و بلوچستان

برگزیده‌ها

جنگ در نوار غزه معادلات پیچیده‌ای برای وضعیت اقتصادی جهان رقم زده است

اقتصاد پریشان

تولید ناخالص داخلی اسرائیل در سه‌ماهه چهارم سال ۲۰۲۳ نزدیک به ۲۰ درصد کاهش یافته است

ارزیابی عملکرد نظام مراقبت اجتماعی از دانش‌آموزان (نماد) توسط مرکز پژوهش‌های مجلس

افزایش آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان

به مناسبت انتشار رمان «توماس تاریک»

رازِ کارِ بلانشو

چه کسی نخواست فرزانه به انگلیس برود

یادداشت

گریز از گسست ژئوپلیتیک

محموداشرفی

در مفهوم نوینی که می‌توان برای ژئوپلیتیک قائل شد، عناصر معنوی و غیرمادی در مزیت‌های مادی و جغرافیایی تنیده شده است. در جهان امروز دیپلماسی ناکارا می‌تواند تمام مزیت‌های جغرافیایی را به مجموعه‌ای از انسداد سیاسی-اقتصادی تبدیل کند. دوران مزیت در بلندی‌های کوهستانی و گذرگاهی به سر رسیده است. چیرگی بر گذرگاه‌ها و مزیت‌های سبزرزمینی ویژگی‌های کارساز قرون گذشته به شمار می‌رود.

<div><div>📄</div><div>ادامه‌در صفحه ۳</div></div>

<div><div>📄</div><div>ادامه‌در صفحه ۵</div></div>

سالنامه شرق را بخوانید، ببینید و بشنوید

سالنامه شرق

دوشنبه ۱۴ اسفند منتشر می‌شود

برادر گرامی جناب آقای دکتر مصطفی کواکبیان

مصیبت وارده را تسلیت عرض می‌کنم.

از خداوند متعال برای آن مرحومه غفران

و برای شما، همسر گرامی و سایر بازماندگان صبر آرزو نمودم.

مهدی رحمانیان

<div><div>📄</div><div>ادامه‌در صفحه ۵</div></div>
